

Oikeustoimittajat ry
Jarkko Sipilä
MTV3 Uutiset
00033 MTV3

Helsingissä 23. syyskuuta 2005

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto

Pyydettyinä lausuntona Oikeudenkäynnin julkisuus hallintolainkäytössä –mietintöön (2005:6) Oikeustoimittajat ry haluaa kunnioittaen lausua seuraavan.

Yleistä

Oikeustoimittajat ry:n mielestä työryhmän ehdotuksessa on merkittäviä puutteita, jotka todellisuudessa kaventavat hallintolainkäytön julkisuutta merkittävästi. Lakiehdotusta ei pidä tällaisessa muodossa antaa.

Keskeisimmät ongelmat ovat:

- Hallintolainkäytössä irtaannutaan liian selkeästi yleisiä tuomioistuimia koskevista julkisuussäännöksistä. Myös hallintolainkäytössä on kuitenkin ensisijaisesti kyse oikeudenkäynnistä, joten sen julkisuuden on perusteltua olla laajempaa kuin hallinnossa. Hallintolainkäyttö menettää tässä selkeästi yleistä uskottavuuttaan ja se rinnastuu pitkäksi viranomaistoiminnan jatkeeksi, eikä kansalaisen mahdollisuudeksi saada oikaistua viranomaisten erheellistä menettelyä.
- Diaarijulkisuuden esitetty kaventaminen johtaa erittäin merkittäviin ongelmiin. Niistä lausutaan alla lausuttu tarkemmin.
- Ehdotuksesta on poistettu kohta jonka mukaan hallintotuomioistuinten on pidettävä luetteloa hallinnollista vapaudenriistoa koskevissa asioissa.
- Todistajansuojelun perusteella ei pitäisi voida poistaa oikeussalista koko yleisöä, vaan vain uhkaavat henkilöt
- Asiakirjan pyytäjän näkökulmasta menettelytapa julkisen päätöksen saamiseksi on aivan liian monimutkainen, koska se tuo rutiinikeinoksi yksinkertaiseenkin asiaan pitkän julkisuuslain mukaisen valitustien.

Kaikista näistä ongelmista on lausuttu tarkemmin yksityiskohtaisissa kommentteissa.

Oikeustoimittajat ry:n mielestä nykyinen ehdotus vähentää selkeästi oikeudenkäyntien avoimuutta ja julkisuutta sekä heikentää lainkäytön läpinäkyvyyttä. Ehdotus

vaikeuttaa merkittävästi tiedotusvälineiden mahdollisuutta seurata hallintolainkäytön piiriin kuuluvia asioita.

Oikeustoimittajat ry ehdottaa, että kyseinen hallintolainkäytön julkisuutta koskeva ehdotus palautetaan uuteen valmisteluun.

Yksityiskohtaiset kommentit:

3 § Oikeudenkäyntiä koskevien tietojen julkisuus:

Oikeustoimittajat pitää kyseistä pykälää leimallisen epäonnistuneena. Erityiset korjausarpeet koskevat 2 momenttia. Yksityiskohtaisissa perusteluissa työryhmä toteaa, että ”ehdotuksessa on pidetty tarpeellisena perusratkaisua, joka korostaa diaaritietojen julkisuutta.” Tämä perusratkaisu ei kyllä näy lakiehdotuksessa lainkaan.

Lähtökohta ei voi missään nimessä olla se, että julkisuuslain nojalla salattavissa asioissa myös diaaritiedot salataan oikeuslaitoksessa.

Työryhmä toteaa, että ”ongelmana on ollut, että vaikka päätösjäljennöksistä on peitetty asianosaisten nimet, diaarin perusteella on ollut mahdollista yhdistellä tietoja ja näin saada selville, ketä päätös koskee.”

Oikeustoimittajat ry ihmettelee, mikä tässä on ongelma. Käsitksemme mukaan tämä ei ole ongelma lainkaan, vaan osa normaalia julkisuusperiaatetta, joka mahdollistaa päätösten yksilöimisen ja tunnistamisen. Työryhmä ei ole kertonut tästä ”ongelmasta” yhtään käytännön esimerkkiä. Työryhmä on viitannut perusteluissa KHO 2002:52 päätökseen, mutta huomattavaa on että KHO on pitänyt päätöksessä nykyistä menettelyä hyväksyttävänä.

KHO totesi nimenomaan: ” Se seikka, että nykyisten säännösten keskinäinen yhteensopimattomuus voi antaa mahdollisuuksia yhdistellä tietoja eri tietolähteistä ja näin saada selville verovelvollisten nimiä julkaistavien ratkaisujen osalta, ei ole riittävä peruste luopua ratkaisujen julkaisemisesta tai niiden antamisesta muutoin sanamuodon mukaisina ottaen huomioon lain velvoite asianosaisen nimen ja tunnistetietojen peittämisestä siinä yhteydessä.”

KHO:n mukaan säännökset ovat yhteensopimattomia, mutta se ei ole peruste kieltäytyä ratkaisujen antamisesta.

Periaatteellisella tasolla tämän tyyppinen asia ei voi olla ongelma. Tässä jutussa yksittäinen asianajaja on yksittäisessä jutussa kyennyt yhdistämään tietoja, mutta se ei voi olla peruste äärimmäisen olennaisen diaarijulkisuuden romuttamiseen.

Jos ylipäätään tietojen yhdistämisen mahdollisuus hyväksytään perusteeksi romuttaa diaarijulkisuus – kuten työryhmän ehdotuksessa on tehty – koko julkisuusperiaate on vakavasti uhattuna. Aina voi kuvitella erilaisia mahdollisuuksia yhdistellä erilaisia tietoja. Vastapainona tässä on kuitenkin yhteiskunnan toimivuuden takaaminen julkisuusperiaatteen kautta. Kyse ei voi olla vain siitä, että viranomaisilla pitää voida

olla mahdollisuus henkilöä yksilöivien tietojen käyttöön. Tätä varten henkilörekistereistä on säädetty oma lakinsa. Myös yksilöä koskevien tietojen käyttöä on rajattu.

Oikeustoimittajat ry korostaa, että tiedotusvälineiden näkökulmasta tietojen julkaisemisessa rajoittavana tekijänä on selkeästi rikoslain yksityiselämän suojan turvaava säännös. Oikeustoimittajat ry:n tiedossa ei ole, että tällaisesta tietojen julkisesta yhdistämisestä olisi langetettu kenellekään toimittajalla tuomiota.

Oikeustoimittajat ry:n tiedossa ei myöskään ole, että KHO:n vuosikirjatapauksessa asianajaja olisi jotenkin käyttänyt yhdistelemiään tietoja väärin. Ylipäätään se, että joku voi yhdistellä erilaisia niin viranomaisista, tiedotusvälineistä tai vaikka internetistä hankkimia tietoja haluamallaan tavalla ei voi olla peruste sille, että keskeinen oikeuslaitoksen julkisuusperiaate romutetaan.

Työryhmä toteaa edelleen pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa: ”Kysymys hallintolainkäyttöasian asianosaisista ei ole samassa määrin keskeinen kuin asianosaisuus esimerkiksi rikosprosessissa.” Tässä työryhmä on ehdottoman väärässä. Kysymys asianosaisista saattaa olla aivan keskeisessä asemassa, kun oikeusasia herättää julkista mielenkiintoa.

Pykälän perusteluissa sivuutetaan käsittämättömän kevyesti erittäin merkityksellinen asia. Perusteluiden mukaan ”koska tuomioistuinten diaaritietojen julkisuus on perinteisesti ollut jokseenkin poikkeukseton pääsääntö, lakiin on katsottu tarkoituksenmukaisimmaksi ottaa asiasta kuitenkin erityissäännös.”

Työryhmä on hukannut tässä vaiheessa järjenjuoksunsa, kun se ei ole pohtinut lainkaan sitä, miksi diaaritietojen julkisuus on perinteisesti ollut jokseenkin poikkeukseton pääsääntö. Oikeustoimittajat ry voi tässä vaiheessa toivottavasti rakentavaan sävyyn huomauttaa, että diaaritietojen julkisuus on yksi keskeisimmistä oikeudenkäynnin julkisuuden perusteista, ja se on erottanut oikeudenkäynnin muusta viranomaistoiminnasta. Nyt näyttää siltä, että hallintolainkäyttö ei enää halua rinnastua oikeudenkäyttöön vaan viranomaistoimintaan. Tämä on hyvin valitettavaa.

Periaatteellisesti diaaritietojen salaamisessa on kyse äärimmäisen merkityksellisestä asiasta, joka näkyy myös käytännössä monin tavoin julkisuuden merkittävänä kaventumisena.

Jos lakiehdotuksessa ehdotettu diaaritietojen salaaminen hyväksytään, siitä aiheutuu esimerkiksi seuraavanlaisia – todellisia – ongelmia:

- Toimituksissa tähän salaamisryhmään kuuluvien asioiden seuranta tulee mahdottomaksi. Asian käsittelyä ei pysty seuraamaan, jos nimeä ja oikeusjutun asianumeroa ei voi yhdistää. Diaaritiedot ovat tässä toimitusten tärkein työkalu. Työryhmän kannanotto yksityiskohtaisissa perusteluissa: ”Hallintolainkäyttöasian yksilöimiseksi ei ole välttämätöntä, että diaarin merkinnät asianosaisen nimestä, ammatista ja asuinpaikasta ovat aina julkisia” on täysin virheellinen. Asian yksilöimiseksi juuri nämä tiedot ovat erityisen tarpeellisia.

- Toimituksilla ei enää ole mahdollisuutta kysyä ihmiseltä tämän omaa kommenttia esimerkiksi jutussa, jossa viranomaiset ovat toimineet vaikkapa sosiaaliapuihin / leikkausjonoihin / autoveroihin liittyvässä jutussa väärin ja ns. tavallinen kansalainen voittaa jutun. Henkilön tiedot eivät ole saatavissa, jos tämä ei ole ymmärtänyt tai epävarmuudessaan halunnut antaa lupaa diaaritietojensa julkistamiseen..
- Ulkopuolisella ei ole enää mitään mahdollisuutta kontrolloida hallintotuomarin esteellisyyttä, jos asianosaisen nimi ei ole tiedossa. Suomessakin on useita tapauksia, joissa tuomarin harkinta on pettänyt ja juttua on esteellisyydestä huolimatta käsitelty. Finlex-haku KKO:n tietokantaan sanoilla ”tuomari” ja ”esteellisyys” tuottaa viimeisen 10 vuoden ajalta peräti 24 osumaa.
- Jos diaaritieto on salainen, toimituksella ei ole käytännössä nopeaa ja järkevää tapaa saada selville sitä, onko jonkun yksityishenkilön toimitukseen toimittama päätös oikea vai mahdollisesti väärennetty. Jos tämän varmistamiseen ei ole riittävän helppoa keinoa, riski uutisen julkistamisessa on suuri.
- Jos diaarisalaaminen ulotetaan koskemaan myös mielenterveysasioita koskevia päätöksiä, Suomeen tulee järjestelmä, jossa ihminen voi ns. kadota kenenkään tietämättä salaisella pakkohoitopäätöksellä. Tätä menetelmää on monissa maissa käytetty poliittisten vankien säilyttämiseen. Suomen lainsäädännön ei missään nimessä pitäisi antaa siihen edes mahdollisuutta.
- Yksityiselämän rangaistussäännöksissä (rikoslain 24 luku 8 §) on säädetty että yhteiskunnallista valtaa käyttävien yksityiselämän suoja on kapeampi kuin ns. tavallisten ihmisten. Lakiehdotus diaaritietojen salaamisesta kaventaa merkittävästi mahdollisuutta seurata tämän henkilöryhmän hallinto-oikeusjuttujen käsittelyä. Esimerkiksi veroasioissa nämä asiat voivat olla taloudellisesta näkökulmasta hyvin merkittäviä yhteiskunnallisesti.
- Oikeudenkäyttö menettää yleistä merkitystään, koska päätökset eivät enää oikeastaan koske ketään ”todellista ihmistä”.
- Luotettavuus oikeusjärjestelmään heikkenee, koska asioita salataan järjestelmällisesti. Näin syntyy vaikutelma, että salailulla halutaan peittää asioita, jotka eivät viranomaiskoneiston jatkoksi alistetun oikeuslaitoksen virheiden johdosta kestä julkisuutta.

Oikeustoimittajat ry:n mielestä diaarijulkisuuden kaventamisesta ehdotetulla tavalla pitäisi luopua. Jos se halutaan jossain muodossa säilyttää, järjestelmässä pitää ehdottomasti luopua tästä julkisuuslain mukaisesta massasalaamisen mallista, jossa siis asiaryhmä määrittää salailun tarpeen.

Salaamista voitaisiin erittäin poikkeuksellisissa tapauksissa käyttää niin päin, että oikeus päättää yksittäistapauksissa diaaritietojen salaamisesta, jos asia on erityisen arkaluonteinen.

Oikeustoimittajat haluaa muistuttaa, että perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan rajoitukset julkisuusperiaatteesta ovat sallittuja vain välttämättömistä syistä.

Oikeuslaitoksessa diaaritietojen salaamisesta ei saisi tulla rutiininomaista toimenpidettä, jota sovelletaan laajasti. Sen pitäisi olla poikkeus, jota käytetään vain erittäin harvoin.

Oikeustoimittajat ry ei pidä uskottavana sitä, että hallintotuomioistuimet ryhtyisivät lain myötä kirjoittamaan tai julkistamaan päätöksiä sillä tavalla, että sillä olisi jotenkin erityistä merkitystä julkisuudelle. KHO:n aiemman päätöksen huomioiden kyse on nimenomaan siitä, että mahdollista tietojen yhdistämistä halutaan rajoittaa. Tämä johtaa nykyistä selkeästi laajempaan salailuun. Oikeustoimittajat ry:n käsityksen mukaan hallintotuomioistuimilla ei nykyresurssien puitteissa ei ole mitään mahdollisuuksia eikä käytännön edellytyksiä todellisuudessa julkistaa päätöksiään yhtään paremmin kuin mitä tuomioistuimet nyt tekevät. Tältä osin kyse on siis vain pelkästään huonosti harkitusta keskeisen oikeudenkäytön julkisuuden rajoittamisesta

Oikeustoimittajat ry huomauttaa vielä, että suomalaiset tiedotusvälineet suhtautuvat erittäin pidättyvästi nimien julkaisemiseen arkaluonteisissa asioissa.

5 § Oikeudenkäyntiasiakirjan julkisuus

Oikeustoimittajat ry ei pidä hyvänä sitä, että hallintotuomioistuinten julkisuus sidotaan näin tiukasti julkisuuslakiin, kuten edellä on osittain todettu. Ongelmana on ollut se, että viranomaiset ovat soveltaneet julkisuuslain 24 § ns. salailulistaa hyvinkin tiukasti.

Oikeudenkäynnin pitäisi aina olla julkisempi tapahtuma kuin asian käsittely viranomaisessa, koska periaatteellisella tasolla kyse on kansalaisen ja viranomaisen välisestä erimielisyydestä kansalaisen asiassa.

Koska oikeudenkäynnin julkisuus on kuitenkin yksi demokraattisen yhteiskunnan kulmakivistä ja rajoitukset perustuslain mukaan ovat sallittuja vain välttämättömistä syistä, niin jokaisen salaamisratkaisun oikeudenkäynnissä pitäisi perustua oikeuden yksityiskohtaiseen harkintaan – ei siihen, että asia kuuluu tiettyyn asiaryhmään. Tältä osin kyse on siis laajemmastakin asiasta kuin vain diaaritietojen salaamista.

Oikeustoimittajat ry:tä askarruttaa, että vastaisuudessa hallintolainkäytön osalta kyse ei enää olekaan todellisuudessa oikeudenkäynnistä, vaan viranomaistoiminnan jatkeesta. Hallintolainkäyttö menettää tässä selkeästi yleistä uskottavuuttaan ja rinnastuu pitkälti viranomaistoimintaan, kun sen todellisuudessa pitäisi olla kansalaisen mahdollisuus saada viranomaistoiminnassa tehty vääryys oikaistua.

Lisää tästä temasta 14 § -kommenteissa.

9 § Yleisön läsnäolon rajoittaminen

Oikeustoimittajat ry vastustaa ehdottomasti ehdotusta, jonka mukaan koko yleisö voitaisiin poistaa salista todistajan suojelemiseksi. Median edustajat eivät muodosta uhkaa todistajalle edes sitä kautta, että he välittävät suurelle yleisölle tiedon siitä, mitä todistaja on sanonut. Uhka tulee yleensä vain jonkun asianosaisen ja hänen ”kannattajiensa” taholta. Asianosainen saa joka tapauksessa tiedon todistajan

lausumasta, joten jos hän haluaa kostaa todistajalle, hän voi tehdä sen joko suoraan tai välillisesti.

Todistajansuojelun kannalta on siis täysin riittävää, että salista poistetaan vain kuultavaa uhkaavat henkilöt.

10 § Suullisen käsittelyn taltiointi

Ehdotuksen mukaan suullisen käsittelyn taltiointi varsinaisen käsittelyn, eli esimerkiksi asianosaisten esittämien puheenvuorojen tai todistelun vastaanottamisen aikana, voitaisiin sallia vain, jos siitä ei olisi haittaa suullisen käsittelyn häiriöttömälle kululle ja oikeudenkäyntiin osalliset antavat siihen suostumuksensa.

Oikeustoimittajat ry hyväksyy sen, että asianosaisten mielipidettä tiedustellaan. Heille ei kuitenkaan saa antaa asiassa päätösvaltaa asiassa, vaan asian täytyy jäädä tuomioistuimen ratkaistavaksi.

12 § Päätöksen julkisuus

Työryhmän ehdotuksen perusteella hyvin hämäräksi, kuinka paljon päätösten ja niiden perustelujen julkisuutta olisi tarkoitus lisätä, jos diaaritietojen salaaminen mahdollistetaan. Pykälä ei mitenkään velvoita hallintotuomioistuimia nykytilannetta laajempaan julkisuuteen. Tältä osin viittaamme myös siihen mitä 3 §:ssä on todettu hallintotuomioistuinten käytännön mahdollisuuksista lisätä julkisuutta. Hyvä esimerkki tältä osin on yleisten tuomioistuinten käytäntö seksuaalirikosten käsittelyssä. Kun tuomioistuimille tuli mahdolliseksi salata asianomistajan nimi, se olisi mahdollistanut päätösten perustelujen aiempaa suuremman julkisuuden. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut, vaan tuomioistuimet ovat salanneet perustelut lähes kaikissa jutussa, joissa on salattu asianomistajan nimi. Vähimmän vaivan laki toimii siis tuomioistuimissakin, eikä Oikeustoimittajat ry usko, että hallintotuomioistuimet tekisivät tässä mitään poikkeusta.

Käytännössä 12 § tarkoittaa sitä, että salaiseksi luokitelluissa asioissa salataan juttu lopputulosta ja sovellettua lainkohtaa huolimatta. Kun tämän yhdistää salaisiin diaaritietoihin, niin hallintotuomioistuimen päätökset eivät enää oikeastaan ole lainkäyttöä ollenkaan vaan viranomaistoiminnan jatketta.

Jos diaaritiedot salataan, niin vähimmäisvaatimus tässä pykälässä on se, että hallintotuomioistuimen on tehtävä julkinen yhteenveto ratkaisusta ja sen perusteluista jokaisesta jutusta, jossa diaaritiedot on salattu. Tämä pitäisi kirjata velvoittavana seikkana lakiin, jotta sillä olisi merkitystä. Suositukset eivät tässä suhteessa toimi.

Oikeustoimittajat ry kuitenkin rohkenee ehdottaa hallintolainkäyttöön toteutettavaksi ”Strasbourginn mallia”.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa (jatkossa EIT) Strasbourgissa ei tunneta lainkaan salaisia ratkaisuja. Kaikki sen ratkaisut ovat kokonaan julkisia.

EIT:ssä voidaan kuitenkin salata valittajan ja muiden asianosaisten nimi, mutta tällöinkin ilmoitetaan yleensä tiettyjä henkilötietoja, kuten sukupuoli, syntymävuosi, ammatti ja asuinpaikkakunta ("Valittaja on 1953 syntynyt tietokoneinsinööri, joka asuu Helsingissä"). EIT ei tietojemme mukaan koskaan salaa valittajan nimeä oma-aloitteisesti. Tiedossamme on myös yksi suomalaistapaus, jossa valittaja oli ensin ilmoittanut haluavansa salata nimensä, mutta kun EIT tiedusteli häneltä asiaa aivan erikseen, hän kuitenkin suostui nimensä julkistamiseen. Tapaus oli EIT:ssä ensin vireillä nimellä "S. vastaan Suomi", mutta lopullinen päätös tuli nimellä "Stjerna vastaan Suomi".

EIT selostaa päätöksissään asian kaikki vaiheet niin yksityiskohtaisesti, että ratkaisun luettuaan ulkopuolinen lukija on todellakin saanut käsityksen siitä, mistä on kyse ja mitkä ovat kyseisen tapauksen erityispiirteet. Tällöin päätöksen lukijalla ei ole tarvetta tarkistaa tietoja asiakirjoista.

Oikeustoimittajat ry joutuu valittaen toteamaan, etteivät suomalaiset tuomioistuimet pysty päätöksensä perusteluissa samaan tasoon, vaikka perustelut ovatkin parantuneet jatkuvasti. Oikeustoimittajat ry:n mielestä tuomarikoulutuksessa olisi syytä kiinnittää edelleen huomiota asiaan. Tuomioistuin ei tee ratkaisuaan pelkästään asianosaisia varten, vaan niillä on merkitystä myös laajemmalle yleisölle. Tällöin päätösten on oltava niin selkeästi kirjoitettuja, että ulkopuolinen lukija pystyy sen perusteella muodostamaan selkeän kuvan sekä tapauksen kaikista tosiseikoista, osapuolten argumenteista että niistä seikoista, joihin tuomioistuin on perustanut päätöksensä.

Erityisesti tätä "Strasbourg'n mallia" pitäisi soveltaa korkeimmassa hallinto-oikeudessa, jonka päätöksiä eniten seurataan julkisuudessa.

14 § Julkisuutta koskevan ratkaisun tekeminen

Työryhmän ehdotuksen mukaan "oikeudenkäyntiä koskevan tiedon ja oikeudenkäyntiasiakirjan antamisesta päätetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mukaisessa menettelyssä".

Tässä käytännön esimerkki siitä mitä tämä pykälä tiedotusvälineen näkökulmasta merkitsee:

Korkeimmasta hallinto-oikeudesta itseään koskevan ratkaisun saanut kansalainen soittaa tiedotusvälineeseen ja kertoo ratkaisusta. Toimittaja pyytää kansalaista lähettämään päätöksen faksilla toimitukseen. Asia vaikuttaa mielenkiintoiselta, mutta toimittaja haluaa tarkistaa, että kyse on todella KHO:n ratkaisusta. Toimittaja kysyy KHO:n kirjaamosta, onko siellä annettu tietyllä diaarinumerolla vaikkapa autoverotusta koskeva päätös, jossa asianosaisena on N.N.

Koska asia on luokiteltu veroasiana (tai jos kyse on sosiaalietuudesta, niin sitten sellaisena) absoluuttisesti – myös diaaritiedoiltaan - salaiseksi, niin toimittaja ei tietenkään saa kirjaamosta tietoa, onko N.N.:ää koskevaa päätöstä annettu. Koska diaaritiedot ovat salaisia, toimittaja ei voi edes ihmisen tapaamalla ja henkilötodistusta nimeen vertaamalla varmistaa, että päätös on aito. Itse päätöstäkään ei ole – ainakaan heti – saatavissa, koska se on lähtökohtaisesti luokiteltu salaiseksi julkisuuslain 24 § perusteella.

Seuraava vaihe toimittajalle on, että koska hän ei voi kohtuudella varmistua päätöksen aitoudesta – johon aiemmin olisi riittänyt soitto hallintotuomioistuimen kirjaamon ja diaarin perustietojen tarkistaminen – toimittaja pyytää kirjallisesti diaaritietoa hallintotuomioistuimesta liittäen siihen asianosaisen suostumuksen. (Tässä vaiheessa voi myös olettaa, että asianosainen ihmettelee tilannetta hyvin suuresti, mutta toimittajalla ei ole vaihtoehtoa, koska hän ei voi ottaa riskiä väärän tiedon julkaisemisesta.) Sen jälkeen tuomioistuimella on kaksi viikkoa tai jopa kuukausi aikaa ratkaista asia.

Tällaisen menettelyn luomisessa ei kerta kaikkiaan olen mitään järkeä.

Toinen esimerkkiongelmaksi syntyy tapauksesta, jossa toimittaja saa vaikkapa vinkin mielenkiintoisesta vireillä olevasta yhteiskunnallista taloudellista vaikuttajaa koskevasta tuoreesta ratkaisusta. Diaaritietojen salaamisen perusteella toimittaja ei tietenkään tiedä diaarinumeroa, joten hän tiedustelee asiaa henkilön nimellä ja tiedossa olevan asian mahdollisesti hyvinkin summittaisella laadulla.

Seuraa jälleen julkisuuslain mukainen tietopyyntö, jossa keskeinen kysymys yllättäen onkin se, että hallinto-oikeus joutuu ottamaan kantaa siihen, onko kyse sellaisesta tiedosta, joka toimittajalla olisikin oikeus julkaista rikoslain yksityiselämän suojaa koskevien pykäliden estämättä. Sen jälkeen hallinto-oikeuden on tietysti mietittävä, annetaanko yhtään mitään tietoa, annetaanko siitä mahdollisuus yhdistää nimi ja diaarinumero lopputulokseen vai onko kyse yhteiskunnallisesti niin merkityksellisestä jutusta, että toimittajan on itse asiassa saatava koko päätös.

Tämäkin on mahdollinen skenaario, koska kyseisen pykälän 2. momentti kuuluu: ”Tuomioistuin voi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseksi tai muun erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun vuoksi päättää, että päätös on salassapitosäännösten estämättä julkinen.”

Muuta – kadonnut pykälä:

Aiemmassa työryhmäehdotuksessa (lausuntopyyntö 16.7.2003, OM 28/41/2002) oli mukana ehdotus, jossa hallintotuomioistuimet veloitettiin pitämään julkista luetteloa niistä henkilöistä, joiden vapaudenriistoa koskeva asia on ollut käsittelyssä.

Uudessa ehdotuksessa tämä on poistettu. Oikeustoimittajat pitää tätä erittäin valitettavana ja ehdottaa sen palauttamisesta muodossa:

”X §. *Luettelo hallinnollista vapaudenriistoa koskevissa asioissa ja sen julkisuus.* Hallintotuomioistuinten on pidettävä luetteloa niistä henkilöistä, joiden hallinnollista vapaudenriistoa koskevaa asiaa on käsitelty tuomioistuimessa viimeisen kahden vuoden aikana alistuksena tai valituksena. Luetteloon merkitään henkilön *tunnistetiedot* asian tultua hallintotuomioistuimessa vireille ja *tiedot* poistetaan kahden vuoden kuluttua viimeisimmästä merkinnästä. Luettelosta löytyy tieto siitä onko henkilön vapaus riistetty hallinnollisella päätöksellä ja koska päätös on tehty.

Jokaisella on oikeus saada nähtäväkseen luetteloon merkityt tiedot. Tietojen luovuttamisesta kopiona säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentissa.”

Kyse on siis siitä, ettei ns. pakkohoitopäätöksiä voisi tehdä ilman, että ihmisen kohtalosta on mahdollista saada tietoa. Erityisen tärkeää pykälän palauttaminen on, jos lausunnostamme huolimatta keskeisten diaaritietojen salaaminen säilytetään.

Oikeustoimittajat katsoo, että hallinnollista vapaudenriistoa koskeissa asioissa pitäisi olla ehdottomasti saatavissa tieto, onko esimerkiksi pakkohoidosta valittaneen henkilön vaatimus hyväksytty vai hylätty ja koska päätös on tehty. Ilman tietoa valituksen lopputuloksesta luettelon merkitys sen tarkoittamassa ihmisoikeusmielessä on olematon. Päätöksen ajankohdalla on merkitystä siinä mielessä, että pakkohoitoratkaisusta valittaneella saattaa olla vireillä useita kanteluita. Oikeustoimittajat haluaa muistuttaa KHO:n kansliaistunnon tekemästä ratkaisusta, jossa toimittajan pyynnöstä Antti Veikko Siltavuoren tapauksessa KHO antoi tiedon siitä, onko Siltavuoren pakkohoitovalitus hyväksytty vai hylätty.

Korostamme, että hallinnollisessa vapaudenriistossa on sama oikeusturvaintressi kuin rikosperusteisessa vapaudenriistossa. Lukuisissa (diktatuuri)maissa viranomaiset ovat käyttäneet hallinnollisia vapaudenriistoa hankalien ihmisten eliminoimiseen. Sen vuoksi asia on periaatteellisesti erittäin merkittävä. Suomen lainsäädännössä ei pitäisi edes olla tällaista mahdollisuutta.

Oikeustoimittajat ry asettaa mielellään edustajansa työryhmään, jossa jatketaan valmistelua laiksi oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa, koska tällaisena sitä ei voi hyväksyä.

Oikeustoimittajat ry

Jarkko Sipilä
Puheenjohtaja

Susanna Reinboth
Varapuheenjohtaja